

slušných gazdovských bytov. Nemecké veľkostatky sa v týchto obciach rozdelia medzi pracujúci ľud v krátkom čase. V tejto súvislosti možno poznamenať, že pracujúci ľud aj v samom Kežmarku sa dostal do riadnych bytov po Nemcoch, ktorí z mesta zutekali.

V prešovskom okrese Národné výbory pripravili už rozparcelovanie 17 veľkostatkov. Spísaly soznam deputátov, bezzemcov, maloroľníkov i stredných roľníkov s veľkými rodinami a vysvitlo, že na každého z uchádzačov pripadne pôda od štyroch do deviatich kat. jutár. Čakajú tu už len na povel, kedy začať pôdu deliť.

Podobne aj v okrese bardejovskom spísali už uchádzačov o pôdu nepriateľských veľkostatkárov. Prichádza do úvahy veľkostatok Nemca Fickera v Šibe v rozmere 170 k. j. a menší veľkostatok maďarského zradcu v Bardejovskej Novej Vsi.

V okrese Stará Ľubovňa rozparcelujú veľkostatky grófa Zámojského a pozemky zradcov, ktorí poutekali s Nemcami.

Pravda, 3. 3. 1945, čís. 18.

[176]

1945, 7. březen. Košice. — Z článku „Pravdy“ o přípravách k založení nových, jednotných odborů a o nejnaléhavějších úkolech odborových organizací.¹

Vznikajú jednotné, slobodné odbory

Až keď povstal slovenský národ — a v jeho radoch robotníctvo na prvom mieste — mohla sa dostať k slovu stará túžba po jednote a po odborových organizáciach, ktoré by robotníci a úradníci mohli pokladať ozaj za svoje. A keď si podali ruku komunisti a sociálni demokrati už tam, na slávnom bansko-bystrickom sjazde, pamätalo sa aj na túto vec. Zásadné rozhodnutie sa vynieslo už tam a už aj isté základy boli položené. Na nich teraz na oslobodenom slovenskom území urýchlene budujeme.

Robotníctvo stavia svoje jednotné odborové sväzy v rámci jednotlivých priemyselných a výrobných odvetví a ústredné sekretariáty ako aj mnohé organizácie sa už aj chápu práce. Vidieť tu istý ruch, elán, horlivosť. Veď sa táto práca robí v ozduší už vybojovanej slobody, ktoré je však súčasne ovzduším boja za úplnú porážku nepriateľa a za konečné zaistenie

¹ Jedním z prvních opatření, které začala na osvobozeném území uskutečňovat dělnická třída, bylo obnovování jejích odborových organizací a vytváření jednotného odborového hnutí. Již 18. 1. 1945 se v textu hlášení slovenského vysilače „Za slovenskú slobodu“ píše: „Z Michaloviec sa dozvedame, že v tamojšom pivovare bola založená jednotná odborová organizácia robotníkov. Je to prvá odborová organizácia na oslobodenom území. Bezpochyby sa zakladajú odborové organizácie aj v iných závodoch. Takto sa robia prvé kroky pre obnovenie slobodného odborového hnutia na Slovensku, ktoré bolo tisoivským režimom rozbité... Pri tom je zvlášť pozoruhodné, že se zakladajú jednotné odborové organizácie, čím sa robí koniec roztrieštenosti odborového hnutia, ktorá v minulosti mala mnohé neblahé následky...“ (AÚD KSČ Praha, f. 35, složka 39/2, čís. 12.190.) 7. února 1945 se konala v Košicích schůze zástupců mnohých závodních výborů, na které se dělnictvo z území dříve okupovaného Maďary hlásilo do jednotné odborové organizace. Na této schůzi byla založena Všeodborová rada v Košicích. (Pravda 10. 2. 1945.) V besedě konané na Institutu společenských věd při ÚV KSČ 27. 4. 1961 upozornil F. Zupka, že v únoru 1945 pověřila KSS soudruhy Valo, Kušíka, Chorváta a j., aby přistoupili k přípravám k vytvoření ústředního orgánu jednotného odborového hnutí na Slovensku. Na poradě 2. března 1945 bylo pak skutečně založeno Ústředie odborových sväzov Slovenska. Jedním z jeho prvních usnesení bylo rozhodnutí o vydávání přihlášek, známek a legitimací. Počátky vytváření jednotné organizace nebyly lehké, neboť bylo nutno začínat v podstatě úplně znovu. Zatím co komunisté pomáhali jednotným odborům při zakládání odborových organizací, zvláště na závodoch, demokratická strana v prvních měsících po osvobození odborové organizace ignorovala a snažila se dokazovat, že to jsou „generálové bez vojska“. Růst jednotného odborového hnutí však pokračoval dále, zvláště pak když Ústredie odborových sväzov Slovenska přesídlilo po osvobození Bratislavy do hlavního města Slovenska.

slobodného života. Ale nie je to práca len pre prítomnú chvíľu. Ona má veľký význam pre budúcnosť, pre všetky nasledujúce generácie slovenského pracujúceho ľudu.

Do jednotných odborových sväzov nebudú nikoho nútiť. Členstvo v nich bude dobrovoľné. Ale ony si získajú vážnosť tým, že budú v rukách samých robotníkov a zamestnancov a len v ich rukách, že budú spoľahlivým a účinným zastáncom robotníckych a zamestnaneckých záujmov a že ich prostredníctvom sa robotníctvo plne zúčastní na výstavbe nového sociálneho a štátneho poriadku.

Dosiaľ sú zariadené a začínajú pracovať ústredné sekretariáty železničiarov, kovorobotníkov, baníkov, stavebných a potravinárskych robotníkov. Časom sa vybudujú a dobudujú všetky sväzy a budú navzájom spojené spoločnou odborovou ústredňou.

Z á v o d n é v ý b o r y

Rozbeháva sa kampaň, v rámci ktorej sa zakladajú *odborové skupiny* jednotlivých sväzov po závodoch. A pričinením týchto odborových skupín volia si robotníci, poťažne zamestnanci vôbec *závodné výbory*, ktorých úlohy sú teraz oveľa širšie ako kedysi. V niektorých podnikoch závodné výbory dozerajú už dnes na celú výrobu. Závodné výbory musia bedliť nad tým, aby hladiská, ktorými sa spravuje vedenie podnikov, boli v súhlase so záujmami ľudu a s národnými záujmami. Je to dôležité najmä v podnikoch, ktorých majiteľmi boli dosiaľ Nemci, Maďari a zradcovia.

M z d y a c e n y

Jednou z prvých starostí zakladaných odborových organizácií je úprava miezd. Dohodou medzi zamestnávateľmi, odborovými organizáciami, ako aj Mzdovým a cenovým úradom pri povereníctve SNR pre priemysel, živnosti a zásobovanie boli už určené minimálne mzdy robotníctva. Určily sa vzhľadom na dnešné mimoriadne vojnové pomery.

Podľa dohody činí dnes minimálna mzda nekvalifikovaných robotníkov 7 K na hodinu, zvyšuje sa podľa kvalifikačných skupín a dosahuje u najvyššej skupiny 12 K na hodinu. Naopak smerom nadol je odstupňovaná minimálna mzda pre mladších robotníkov a ženy, ktorá činí priemerne asi 5.50 K.

Pritom ostáva zatiaľ v platnosti doterajšia stupnica kvalifikačných skupín. Na tomto základe rokujú odborové organizácie o mzdových smluvách pre jednotlivé odvetvia a aj pre jednotlivé závody.

Otázka mzdy úzko súvisí s otázkou *cien*. Mzda má pre robotníka vtedy význam, keď si za ňu môže kúpiť, čo mu je treba. Úradne vyhlásili, že cenník, platný dosiaľ na Slovensku, ostáva i naďalej v platnosti. No treba si úprimne priznať, že za dnešného stavu dopravných pomerov nie je možno zaistiť prídel potravín v potrebnej výške. Na to sa myslelo a preto sa mzdy zvýšili. Teraz dohodnuté minimálne mzdy predstavujú zvýšenie mzdovej úrovne o 25—30%. Na druhej strane aj to treba priznať, že ani dnešné mzdy nestačia na čierne ceny, ktoré sa požadujú. Ale bolo by aj beznadejným počínaním, keby sme chceli mzdami dobehnúť čierne ceny. Tie by pri takýchto pretekoch ustavične ďalej stúpaly a napokon by sme zabŕdli do úplného hospodárskeho zmätku. Peniaze by úplne stratili kupnú silu, čo by najviac postihlo práve robotníctvo a úradníctvo.

Nápravu treba hľadať inde. V zlepšení *zásobovania*. Ale ako ho zlepšiť? Hlavný kľúč na rozriešenie tohto problému je — *v doprave*. Postarajte sa o riadny chod dopravy a bude možno zaistiť obyvateľstvu najpotrebnejší prídel potravín za predpísanú úradnú cenu.

O b n o v e n i e d o p r a v y

Do práce na obnovení dopravy sa už robotníci zapojujú. Tisíce ich pracujú na železniciach, cestách a mostoch. Na týchto prácach sa zúčastňujú aj robotníci tých závodov, ktoré nie sú bezprostredne dôležité. Ale bolo by treba, aby si na mnohých miestach robotníci ešte lepšie uvedomovali dôležitosť týchto prác a o tom ich uvedomujú a budú ešte uvedomovať práve odborové organizácie.

Keď obnovíme na celej čiare dopravu, zlepši sa zásobovanie frontu, ale aj domáceho frontu,

ktorý pre bojový front pracuje. Všetci musíme bojovať. Jedni puškou, druhí čakanom na železniaciach, či cestách, kladivom v továrni, alebo konečne pluhom na poli.

Čím lepšie sa osvedčíme na oboch týchto frontoch, tým čestnejšie obstojí náš národ v boji všetkých slobodmilovných národov proti spoločnému vrahovi.

Vznikajúce jednotné odborové sväzy si získavajú veľké zásluhy v oslobodzovacom boji nášho národa tým, že už pri svojom vzniku plnia úlohy, o ktorých bola reč v tomto prehľade ich začiatkovej činnosti.²

Pravda, 8. 3. 1945, čís. 20. Z článku „Jednotné odborové sväzy“.

² Studujeme-li podrobne náplň schůzí odborových svazů a organizací, je z nich zřejmé, stejně jako z uveřejněného článku Pravdy, že se ve své práci orientovaly především na řešení otázek sociálních, zdravotních, kulturních a pracovních. Jako příklad uvádíme program schůze Svazu baníkov:

„Svaz baníkov

usporiada v dňoch 16. a 17. apríla 1945 v Košiciach spoločnú pracovnú schôdzu zástupcov baníctva na oslobodenom území Slovenska v miestnostiach Sekretariatu Komunistickej strany, Štúrova č. 5, s následujúcim programom:

1. Prívet a rámec povie p. poslanec Valo
2. Geologicko-montanistický prejav povie p. prof. Kamenický.

Na pracovnej schôdzi budú riešené:

I. Otázky sociálne:

- a) mzdy (stanovenie základu a rôznych príplatkov),
- b) poistenie (nemocenské, úrazové),
- c) penzie (pre robotníkov a vdovy po padlých partizánoch-robotníkoch),
- d) zásobovanie (pravidelné obstarávanie potravín, spoločné konzumy),
- e) platené dovolené (v sanatóriách a kúpeľoch).

II. Otázky zdravotné:

- a) bývanie (stavanie rodinných domkov s ohľadom na početnosť robotníckych rodín),
- b) hygiena (hygiena bývania, kúpeľne v bytoch, dozorná komisia nad hygienou).

Referát k týmto otázkam povie ako aj debatu o nich bude viesť p. tajomník Svazu baníkov Buček.

III. Otázky kultúrne:

- a) zriadenie bankých škôl pre banký dorast, výskumné laboratória pri jednotlivých podnikoch,
- b) dodávanie odbornej literatúry a časopisov (styk s cudzinou).

IV. Otázky hospodárske:

- a) zariadenie magnezitu, asbestu, barytu a sadry do skupiny vyhradených nerastov.
- b) riešenie otázky výmeny zásob a potrieb medzi jednotlivými závodami,
- c) hospodárenie drevom a jeho príprava — dohoda s lesnými správami.

V. Technický referát a rekonštrukcia závodov:

Referuje člen odboru pre veci banské a hutné pri Povereníctve Slovenskej národnej rady pre verejné práce.

VI. Voľné návrhy.

Košice, dňa 30. marca 1945.

Svaz baníkov“

(SSÚA Bratislava, f. PV, košický protokol, 1945, čj. 1272/45.)

KSS si brzy uvědomila, že takto jednostranně zaměřený vývoj odborového hnutí by byl nesprávný a v článku J. Valo dala směrnice o tom, jaké je poslání dělnické třídy v osvobozené republice: „Poslanie robotníckej triedy sa dnes nemôže obmedzovať na úzke, čisto triedne záujmy robotníctva. Robotnícka trieda musí dnes brať do svojich rúk celonárodné záujmy. Musí byť spoluzodpovedná za osud národa. Slovom, národné záujmy sa stávajú najvlastnejšími záujmami robotníckej triedy. A to na všetkých úsekoch národného života.“

Odborové organizácie ako najvýraznejšie orgány robotníctva, musia stáť v popredí a na čelnom mieste, nech už ide o prácu vo fabrikách, kde sú sústredení robotníci, o rekonštrukciu a opravu zničených továrnych objektov, alebo o opravu zničených, či zostrojenie nových strojov. Slovom, je vecou robotníctva, aby dalo výrobu do behu, aby kládlo základy novej výroby. Aby organizovalo výrobu, viedlo fabriky tam, kde majiteľa niet, alebo tam, kde skúsené technické sily boli odvečené alebo azda utiekly s Nemcami. Na bedrách robotníkov leží celá výroba, jej organizovanie a jej beh. Odborové organizácie, závodné výbory musia sa stáť dušou a mozgom fabriky. Nijaký orgán robotníckej organizácie nemôže sa obmedzovať na platové a pracovné problémy robotníkov, ale všetky závodné výbory, všetky odborové organizácie musia si byť vedomé toho, že ony sú nielen povolané, ale aj zodpovedné pred tvárou národa za tie národné statky, ktoré im boli sverené. Závodné výbory a odborové organizácie musia svojou prácou dokázať národu, že sú dobrými hospodármi, že vedia gazdovať s národnými hodnotami. Toto uznanie a toto miesto musí si vydoberť robotnícka organizácia, či už je to odborová organizácia, alebo závodný výbor, na každom úseku výroby. Dnes, keď vojna nie je ešte ukončená a keď všetky sily národa treba zamerať na zdolanie najväčšej prekážky, ktorá stojí v ceste budovaniu nového a lepšieho